

Механізм модифікації англомовних прислів'їв у публіцистичному дискурсі

Стаття присвячена комплексному дослідженню структурно-семантичних модифікацій англомовних прислів'їв у публіцистичному дискурсі із застосуванням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики, як міждисциплінарної науки, що займається вивченням складних, відкритих, нерівноважних систем. Екстраполяція ідей та принципів лінгвосинергетичного підходу дозволила констатувати, що прислів'я є складною відкритою динамічною системою. Аналіз експериментального матеріалу засвідчив, що канонізовані англомовні прислів'я у публіцистичному дискурсі досить часто мають декілька шляхів свого подальшого розгалуженого розвитку, а саме – це наявність двох переважальних груп змін та взаємозв'язаних із ними параметрів системи. До першої групи відносяться структурні зміни (розширення або компресія складу трансформованого прислів'я), а до другої – семантичні зміни (наповнення модифікованих прислів'їв новим смислом, завдяки впровадженню в них сучасних реалій). Установлено, що поштовхом до трансформацій прислів'їв може бути бажання реалізації в них експресивності, прагнення відійти від монотонності повсякденного буття, урізноманітнити прислів'я. Як наслідок, модифіковане видозмінене прислів'я стає одним із інструментів створення комічних ситуацій.

Ключові слова: англійські прислів'я, модифікація, публіцистичний дискурс, лінгвосинергетика, атрактор, репелер.

Постановка наукової проблеми та її значення. Осмислення механізму динаміки змін мовних одиниць у домені їх функціонування є вельми актуальним з огляду на малодослідженість проблеми та значущість її для ідентифікації мовних одиниць в їх еволюційному функціонуванні та поліаспектному бутті тріади – мова, мовлення та мовленнєва поведінка. Найпоширенішим у сучасній лінгвістиці є розуміння наукової парадигми як сукупності принципів дослідження, що відповідають певній домінуючій теорії чи системі поглядів на об'єкт аналізу. Сучасний стан мовознавства характеризується поліпарадигматичністю – наукові парадигми виникають і співіснують, не заперечуючи одна одну, а взаємозбагачуючись. Великі

можливості для пізнання як цілісної картини світу, так і окремих її ланок відкриває синергетика – наука про саморозвиток складних динамічних систем, що складаються з досить різнорідних елементів. Синергетика передбачає такі облігаторні умови для саморозвитку: віддаленість системи від стану рівноваги, її суперечливість та істотну нелінійність; ієрархічність системи (мінімум два взаємозв'язаних рівні); здатність цих рівнів моделювати один одного та оточуюче середовище; відкритість системи (спроможність сприймати зовнішню інформацію та енергію); дисипативність (здатність позбавлятися від непотрібної енергії, інформації та передавати її далі) [2, с. 13].

Аналіз досліджень з цієї проблематики. Концепція синергетичного аналізу розробляється такими вітчизняними науковцями, як: Т. В. Домброван, С. М. Єнікєєвою, Л. С. Піхтовніковою, А. М. Приходько. Зокрема, вони аналізують проблеми текстової самоорганізації та еволюції (Л. С. Піхтовнікова), синергетики словотвору (С. М. Єнікєєва), діахронічної лінгвосинергетики (Т. І. Домброван).

Мета і завдання статті. Метою нашого подальшого наукового пошуку є встановлення еволюційних змін прислів'їв у руслі їх синергетичного буття, визначення основних лінгвальних чинників цих змін, осмислення характеру дії атракторів та репелерів у прислів'ях.

Поставлена мета передбачає реалізацію таких **завдань**:

- виявлення особливостей структурно-семантичних модифікацій прислів'їв, їхньої мовленнєвої реалізації у публіцистичному дискурсі;
- установлення основних чинників змін модифікованих англомовних прислів'їв.

Об'єктом дослідження є англомовні прислів'я, що функціонують у публіцистичному дискурсі.

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості модифікованих англомовних прислів'їв.

Матеріалом дослідження слугує корпус прислів'їв, зібраний шляхом суцільної вибірки з лексикографічних джерел та електронних засобів масової

інформації (*The Guardian, The Telegraph, The Times, The Sunday Times, The New York Times*). Ілюстративний корпус складається із 1 000 прикладів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вважаємо, що прислів'я належать до складноорганізованих синергетичних систем, ситуаційними їх девіаціями слугують нові тексти, жанри, дискурси. Прислів'я породжуються в тих чи інших ситуаціях і, з часом, модифікуючись, повертаються до подібних, але дещо інших ситуацій. При цьому призначення прислів'їв у модифікованому образі змінюється. Вони нагадують долю термінів, які трансформуючись та детермінологізуючись, змінюють свої пареміологічні позиції, розширюють семантичну навантаженість. Під структурно-семантичними девіаціями розуміємо перш за все динамічні модифікації поверхневої та глибинної структур англомовних прислів'їв, їх основними дієвими чинниками вважатимемо зміст атракторів та репелерів в англомовних дискурсах.

Динамічність нашого об'єкта дослідження – англомовних прислів'їв проявляється в тому, що означуване подається в них специфічними лексико-фразеологічними елементами, які здатні влучно виражати аналогії багатьох споріднених явищ. Застосовані трансформації (доповненням/відсіканням/заміною) уточнюють смисл лексичного компонента і, тим самим, модернізують прислів'я, осучаснюють їх відповідно до потреб сьогодення.

За результатами аналізу структурно-семантичних модифікацій англомовних прислів'їв можемо констатувати, що здатність стійких одиниць до різних okazіональних змін є прагматично спрямованою інтенцією адресанта, оскільки саме це свідоме перетворення дає йому можливість у незвичній формі донести до адресата конкретний семантичний зміст. Також відзначимо, що стійкий стан прислів'їв відрізняється дискретністю, вимірністю і має унікальний набір параметрів та значень. Як й іншим семіотичним знакам, прислів'ям властива семантика, прагматика та композиційні ознаки. Тяжіння до

ендозони прислів'їв як стійких одиниць відбувається за іманентними законами макросистеми мови.

Прислів'я мають свою форму та наповнення, що відповідають діям атракторів тексту. Вважаємо, що головним завданням атракторів по відношенню до англomовних прислів'їв є акумулювання, відбір необхідної інформації та спрямування їх до нового рівноважного стану, до реалізації нових цілей системи. Дія репелерів відносно прислів'їв полягає у відстежуванні змін, котрі спричинили дисбаланс системи при відсіканні фрагментів чи доповненні їх іншими фрагментами. Репелери запроваджують обмеження різної природи у прислів'ях, також спрямовуючи їх до нового рівноважного стану. Варіативність компонентного складу прислів'їв засвідчує їх розвиток, еволюцію, створення нових оказіональних одиниць – модифікованих прислів'їв.

Факторів еволюції прислів'їв може бути декілька. Найбільш характерними вважаємо визначення цілей при змінах у прислів'ях, обмежень, нових реалій та ін. Всі вони є змістом атракторів та репелерів. Стислість, простота, зрозумілість, паралелізм, асиметрія частин у прислів'ях – основні ознаки атракторів та репелерів; останні контролюють норми та поведінку трансформованих прислів'їв як об'єкта складної відкритої динамічної системи. Автор також у ході еволюції прислів'я прагне подати його оновлений зміст просто та стисло, але в той самий час – зрозуміло та насичено. Нові реалії будуються за аналогією до старих із залученням нових видів симетричних повторів та ін. Отже, явище модифікації прислів'їв верифікується дієвістю вищенаведених факторів/чинників. Осмислення дії атракторів та репелерів уможливорює розпізнавання, самодобудову, самоконтроль та самоорганізацію складних синергетичних систем, якими й є прислів'я. Зауважимо, що протилежні вимоги з боку атракторів та репелерів до С-системи (системи, що самоорганізуються) не призводять до розпаду прислів'їв, завдячуючи їх ієрархічній структурі, оскільки головним критерієм саморозвитку складної динамічної системи є поляризація її окремих складових.

Резюмуємо вищенаведене: трансформації прислів'їв відбуваються під впливом атракторів, які задля реалізації нових цілей системи, започатковують їх розвиток. Атрактори ословлюються в базових ознаках та критеріях прислів'їв (художній представленості, образності, експресивності, влучності, чіткості, загальній значущості, інформаційній щільності та ін.). Вони призводять до структурно-семантичних змін у прислів'ях, виводять прислів'я (як систему) зі стану рівноваги, а це, в свою чергу, може спричинити їхній вихід за межі жанру. Завданням атракторів є відбір та акумулювання необхідної інформації, що повинна притягувати систему до рівноважного стану. Отже, атрактор – режим існування прислів'їв як системи, що керується їх змістом у процесі еволюції та реалізації нових цілей.

Аналіз експериментального матеріалу засвідчив, що канонізовані англomовні прислів'я у публіцистичному дискурсі досить часто мають декілька шляхів свого подальшого розгалуженого розвитку (декілька варіантів модифікацій). Це положення можна продемонструвати на таких прикладах. Проаналізуємо вихідне прислів'я *Absence makes the heart grow fonder* (приклад 1) та розглянемо існуючі варіанти його трансформації.

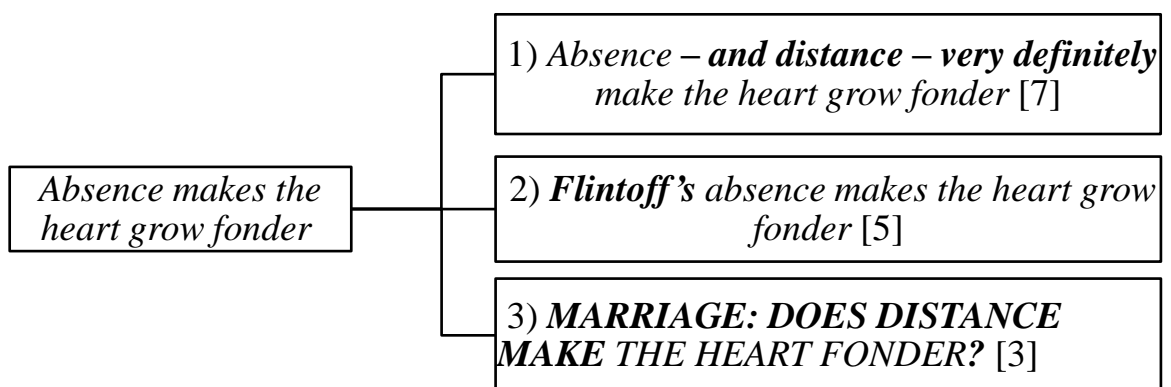

Рисунок 1 – Схема трансформації канонізованого прислів'я (приклад 1)

Розглянемо детально вищенаведені модифіковані прислів'я. Перший вид трансформації характеризується вкрапленням емоційно-забарвлених компонентів *distance*, *very* та *definitely*, вживанням розділових знаків для конкретизації семантики, акцентом на ідеї прислів'я шляхом вживання

експресивно-забарвлених лексичних одиниць *very* та *definitely*. Відзначені зміни призвели до інтенсифікації змісту традиційного виразу прислів'я.

Для другого варіанту трансформації автором було застосовано такий структурний тип трансформації як вставка на ініційній позиції речення, що виступає атрактуючим елементом у ньому. Щодо семантичних змін, то тут спостерігається інший тип модифікації, а саме: апеляція до власної назви. Це прислів'я виступає в ролі заголовка до статті. Завдяки конкретизації стає зрозумілим, що Ендрю Флінтоф – це британський професійний гравець в крикет. Саме завдячуючи залученню прислів'я, у даному прикладі підкреслюється переживання гравців команди та вболівальників із-за відсутності на грі Ендрю (причина: вагітність його дружини).

Третій варіант відображає перехід розповідного речення в питальне, що реалізується введенням питального слова. Також семантика вихідного прислів'я набула конкретизації додаванням лексичної одиниці *marriage* на початку речення (структурна зміна на розширення розгортанням). Наслідком вживання розділового знаку є демонстрація головної ідеї (реми) цього речення: чи сильніше кохання на відстані? Закцентуємо увагу також на графічному представленні оновленого прислів'я: всі слова написані з великої літери, що особливо привертає увагу читачів.

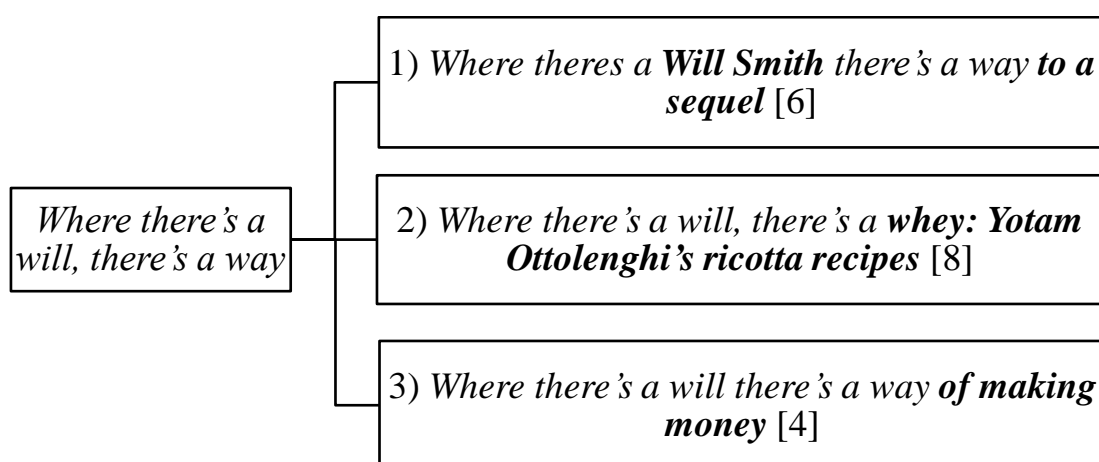

Рисунок 2 – Схема трансформації канонізованого прислів'я (приклад 2)

Перший варіант модифікації демонструє розширення ситуативного блоку додаванням окремих лексичних одиниць; апеляцією до власної назви.

Відзначимо, що прислів'я виступає знов-таки заголовком до статті, й саме авторське прагнення урізноманітнити назву, зробити її яскравою, влучною, неординарною та цікавою стало результатом запропонованої трансформації. У вихідній формі прислів'я іменник *will* змінився на власну назву – ім'я всесвітньо відомого актора Вілла Сміта (*Will Smith*).

У другому варіанті оновленого прислів'я спостерігаємо наступну модифікацію: розширення складу шляхом розгортання традиційного виразу загалом, а не окремих його компонентів (структурна зміна). У плані семантичних змін слід відзначити вживання розділових знаків для конкретизації семантики, введення власної назви, конкретизація референтів. Модернізація традиційного прислів'я може бути пояснена авторським прагненням сфокусувати увагу на особистості шеф-кулінара Йотамі Оттоленгі та його способах приготування традиційної італійської страви – рикоти.

Третій варіант зміни канонізованого прислів'я об'єктивується розвитком ситуації, включенням уточнювальної конструкції, а саме: коли є бажання, саме час заробляти гроші. Отже, наведені приклади свідчать, що розгалуження прислів'я відбувається з однієї точки (точки біфуркації) та здійснюється його перетворення у три різні за змістом та смислом модифіковані прислів'я. Структурні зміни в усіх наведених прикладах відбуваються розширенням із додаванням тих чи інших лексичних одиниць/груп одиниць та різноманітних семантичних змін, необхідних для реалізації нових цілей у прислів'ях.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Вищенаведені приклади засвідчили наявність двох основних груп взаємозв'язаних параметрів порядку, що діють відносно англомовних прислів'їв:

- 1) структурні зміни (розширення або компресія складу трансформованого прислів'я);
- 2) семантичні зміни (наповнення модифікованих прислів'їв новим смислом, завдяки впровадженню в них сучасних реалій).

Базуючись на аналізі експериментального матеріалу, та вищерозглянутих прикладах із застосуванням лінгвосинергетичного підходу, можна констатувати: у плані структурних змін у модифікованих англомовних прислів'ях найбільш рухомим параметром є розширення їх розгортанням. Автори прислів'їв як мовні особистості можуть керувати ним без порушень вимог реперів. Таким чином, одним із параметрів порядку групи структурних змін вважатимемо саме цей параметр. Це здійснюється вставкою окремих додаткових фрагментів у прислів'я або їх заміною іншими фрагментами.

Стосовно другої групи – комплексу семантичних змін, то в ній до найбільш рухомих параметрів системи відносимо такі як: апеляція до власної назви, додавання смислової групи чи окремих лексичних одиниць, вживання розділових знаків для конкретизації семантики згідно з новими реаліями суспільства. Саме ці зміни в модифікованих англомовних прислів'ях призводять до нового стилю їх подання та наповнення осучасненим смислом.

Окрім вищезазначеного, за результатами спостережень ще одним поштовхом до трансформацій прислів'їв може бути бажання реалізації в них експресивності. Прагнення відійти від монотонності повсякденного буття викликає у автора потребу за допомогою гумору і жартів урізноманітнити прислів'я. Як наслідок, модифіковане видозмінене прислів'я стає одним із інструментів створення комічних ситуацій.

Отже, всі вищенаведені приклади мають як структурні, так і семантичні (сміслові) зміни, що дозволяє говорити про існування у прислів'ях двох характерних груп змін та їх взаємозв'язаних параметрів, що необхідно дослідити в **перспективі** на більш великому масиві прикладів прислів'їв.

Джерела та література

1. Овсянко О. Л. Структурно-семантичні модифікації англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Овсянко Олена Леонідівна. – Запоріжжя, 2017. – 270 с.
2. Піхтовнікова Л. С. Синергія стилю байки: німецька віршована байка 13–20-го ст. : монографія / Л. С. Піхтовнікова. – Х. : Бізнес Інформ, 1999. – 220 с.

3. Page of Glenn Collins [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nytimes.com/1985/01/14/style/marriage-does-distance-make-the-heart-fonder.html>.
4. Page of Hari and Jake [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.theguardian.com/money/cartoon/2011/jul/21/writing-a-will-family-finances>
5. Page of Paul Weaver [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.theguardian.com/sport/2004/sep/06/cricket.iccchampionstrophy2004>.
6. Page of Stuart Millar [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/technology/2001/aug/04/viruses.security>.
7. Page of Tim Lott [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2013/aug/16/extended-family-safety-net-comfort-blanket>.
8. Page of Yotam Ottolenghi [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2013/jun/28/ricotta-recipes-yotam-ottolenghi>.

Елена Овсянко. Механизм модификации англоязычных пословиц в публицистическом дискурсе. Статья посвящена комплексному исследованию структурно-семантических модификаций англоязычных пословиц в публицистическом дискурсе с применением понятийно-категориального аппарата лингвосинергетики – междисциплинарной науки, занимающейся изучением сложных, открытых, неравновесных систем. Экстраполяция идей и принципов лингвосинергетического подхода позволила констатировать, что пословицы являются сложной открытой динамической системой. Анализ экспериментального материала показал, что канонизированные англоязычные пословицы в публицистическом дискурсе довольно часто имеют несколько путей своего дальнейшего разветвленного развития, а именно это наличие двух доминирующих групп изменений и взаимосвязанных с ними параметров системы. К первой группе относятся структурные изменения (расширение или компрессия состава трансформированной пословицы), а ко второй – семантические изменения (наполнение модифицированных пословиц новым смыслом, благодаря внедрению в них современных реалий). Установлено, что толчком трансформации пословиц может быть желание реализации в них экспрессивности, стремление уйти от монотонности повседневного бытия, разнообразить пословицу. Как следствие, модифицированная видоизмененная пословица становится одним из инструментов создания комических ситуаций.

Ключевые слова: английские пословицы, модификация, публицистический дискурс, лингвосинергетика, аттрактор, репеллер.

Olena Ovsianko. Modification mechanism of English proverbs in publicistic discourse. The article presents the comprehensive study of structural-semantic modifications of English proverbs in publicistic discourse on the basis of fundamental concepts of linguosynergetics that is interdisciplinary science that studies complex open dynamic systems. The use of linguosynergetic approach as to the object of the research has demonstrated dynamic character of English proverbs that is reflected in transformations from original to modify. Special attention has been focused upon notion of modification and typology of studied proverbs. The two major types of modification such as extension and compression of proverbs meaning, their structural changes, and semantic deviations have been studied. The first group includes structural changes (compression and extension of proverbs) and the second group is characterized by semantic deviations (filling modify proverbs with new sense, up-to-date realities). The comprehensive study of English modified proverbs has showed that the set of factors that have effect on proverbs transformation. They are: influence on an addressee, expressiveness, emotionality, informativity, humour, author's individual style creation.

Key words: English proverbs, modification, publicistic discourse, linguosynergetics, attractor, repeller.

Овсянко, О.Л. Механізм модифікації англійських прислів'їв у публіцистичному дискурсі [Текст] / О.Л. Овсянко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Філологічні науки». – 2017. – № 3(352). – С. 142–147.